

a i u poznatoj Matoševoj pjesmi *Gnijezdo bez sokola*. I Jagoda Truhelka, premda potpuno neovisna o kajkavskom narječju, u svojoj pretežno autobiografskoj zbirci⁸ razlikuje morfološki zagrebačka *Kamenita vrata* od osječkoga *Kamenog križa*, a oba objekta spominje upravo u vezi s njihovim kulturnim značenjem. Lik *Kamenita vrata* očito prevladava i u literaturi i u općoj uporabi, pa ga osim u Szabo⁹ nalazimo npr. i u objavljenim radovima Franje Buntaka i Lelje Dobronić.¹⁰ S tim oblikom usklađeno je i ime ulice što vodi do tih vrata, a nazvane *Kamenitom ulicom*.

U Zagrebu imamo još i naziv *Kameniti stol* za lokaciju na dijelu Remetske ceste sjeverno od Mirogoja.

Smatram da nema opravdanih razloga da se tradicionalni, povijesni naziv *Kamenita vrata* izbjegava, a još manje, da mu se uskrati zavičajno pravo koje u hrvatskom književnom jeziku stvarno uživa uz nazive *Kamenita ulica* i *Kameniti stol*.

Spomenute stijene na Medvednici poznate pod sada već uvriježenim imenom *Kameni svati* nisu pod nekim drugim nazivom toliko tradicijom obilježene kao što su to prethodna imena. Stoga Šenin pridjev u tom nazivu ne bi trebao zamijeniti lokalnim likom. No, sama imenica *svati* očito ima svojstvo autentična toponima, te ga valja sačuvati.

Na temelju svega izloženog mogli bismo predložiti da se poštuju zagrebački nazivi *Kamenita vrata*, *Kamenita ulica*, *Kameniti stol*, a na Medvednici *Kameni svati*.

Ivan Pelz

⁸ Jagoda Truhelka: *Crni i bijeli dani* (III. knjiga zbirke *Zlatni danci*), Matica hrvatska, Zagreb 1944, str. 323.

⁹ Gjuro Szabo: *Stari Zagreb*, Vasić i Horvat. Zagreb 1941, str. 21. i dalje

¹⁰ Časopis *Kaj*, V, br. 7/8, Zagreb 1972, str. 34. i dalje; VII, br. 7/8, Zagreb, str. 17 i dalje

O ZAGREBAČKIM TOPONIMIMA

I. Pelz svojim člancima o zagrebačkim toponimima pokreće zanimljivu problematiku. Bilo bi naime veoma lijepo kad bismo do 900. obljetnice grada Zagreba sredili zagrebačke toponime u mjeri u kojoj se to može, bar u teoriji ako ne i u praksi, znajući da će nešto unatoč svemu ostati dvojako jer nešto rješava i vrijeme.

Uz dobra zapažanja i vrijedne podatke I. Pelz upućuje i na dobra rješenja, ali neke misli trebaju objašnjenje i dopuna. Normativne odluke nisu katkada jednostavne ni za lingviste pa o njima valja raspravljati dok sve ne bude potpuno jasno. Ne bi bilo dobro kad bi tko, uvjeren da koji toponim nije u skladu s normom, brzopletno ga promijenio, a poslije se pokazalo da nišmo bili u pravu, kao što se npr. dogodilo s *Medveščakom* /*Medveščakom*.

Kad što i nije u skladu sa sustavom i određenom normom, a ustaljeno je, ne treba to bez krupna razloga mijenjati (*quiete non movere*). To u prvom redu vrijedi za pridjeve na *-ski* u spominjanim nazivima i kad mislimo da su posvećeni jednoj osobi i da bi po sustavu trebali imati sufikse *-ov*, *-ev*, *-in* jer se sufiksom *-ski* izriče odnos prema množini, kao što lijepo pokazuje opreka *Frankopanov* 'koji se odnosi na jednog određenog Frankopana': *frankopanski* 'koji se odnosi na Frankopane ili bilo kojega Frankopana'.

Mislim da se moramo složiti s I. Pelzom kad kaže da je tradicija preduboko ukorijenjena da bi se u praksi prihvatilo preimеноvanje Frankopanske, Jurjevske i Margaretske ulice, a pogotovu Šimunske ceste koja je nazvana po naselju. Tako je normalan i pridjev *ksaverski* prema predjelu *Ksaver*. Razmišljati bi se moglo o *Ćirilometodskoj ulici*, ali s velikim oprezom s obzirom na promjenu.

Aktualnim bi taj problem postao kad bi se na te ulice i ceste postavljao pun naziv po kome su nazvane, npr. kad bi bila postavljena tabla *Ulica Frane Krste Frankopana* jer bi tada skraćeni naziv trebao biti *Frankopanova ulica*. Tako je vjerojatno nastalo i razriješeno dvojstvo *Katarinski/Katarinin trg*. Rekao bih da je po crkvi sv. Katarine, dakle po lokalitetu, a ne po imenu svetice trg dobio ime *Katarinski* (ako nije krivom analogijom po susjednom Jezuitskom trgu), a kad je kasnije trgu dano ime u čast Katarine Zrinske, to je jasno obilježeno i pločama, na velikim piše *Trg Katarine Zrinske*, a na kućnim brojevima u sustavnom skladu s time: *Katarinin trg*. Tu kolebanje u službenom nazivu nije opravdano, ali ni u prošlom članku nisam osudio ni u potpunosti isključio ni vezu Katarinski trg za isti trg pa sada valja samo ponoviti da se jasno naglasi: kad se želi reći da je to trg dviju Katarina, može neslužbeno i *Katarinski trg*. Zavisu dakle od naravi upotrebe i onoga što se želi reći.

Karolinska, Jezefinska, Lujzinska i Terezijanska cesta nešto je drugačiji problem, ako ne po podrijetlu, a ono po tome što su to povijesni nazivi koji su u suvremenoj upotrebi samo prigodni pa problem nije aktualan. Mi cestama rijetko dajemo posebna imena pa ne znam ima li *Autocesta (Autocesta, Autoput) bratstva i jedinstva (bratstvo i jedinstvo)* službeni naziv, obično upotrebljavamo tehničke nazive: *Jadranska magistrala, Podravska magistrala* ili ih ostavljamo bez posebnoga naziva. Kad bi tko mene pitao, ja bih npr. Jadransku magistralu prozvao *Srebrna cesta*, ali kao što rekoh, to je posebna problematika i možemo je ostaviti za drugu priliku.

Vratimo se zagrebačkim toponimima.

Kad bi tko napravio anketu, gotovo je sigurno da bi se većina opredijelila za *Ka-*

mene svatove iz jednostavnog razloga što je Šenoina pjesma poznatija od samoga lokaliteta, a uz to *Kameni svati* zvuči starinski, neknjiževno.

Dok je članak I. Pelz bio na uredničkom stolu, u *Vjesniku* je taj lokalitet bio spomenut nekoliko puta, povodom sljemenske odisejade zagrebačkih srednjoškolaca, i u komentaru je upotrijebljeno *Kameni svatovi*, ali na priloženim skicama (trima. 22. i 28. listopada) bilo je zapisano samo *Kameni svati* s napomenom da su skice i putokazi iz vodiča po Medvednici Jakše Kopicća i dra Željka Poljaka. Potaknut time pogledao sam još neke planove i karte i našao *Kameni svati* još na Planinarskoj karti Medvednica i dio Samoborske gore, Zagreb, 1957., i na Hrvatsko Zagorje – planinarsko-turistička karta, Varaždin, 1977., a *Kameni Svatovi* u Popisu ulica i trgova i plan grada Zagreba, Zagreb, 1956.

I tu dakle imamo kolebanje, ali normativnoga kolebanja nakon ovih podataka više ne treba biti. Topografsko ime treba biti samo *Kameni svati* jer je to nesumnjivo mjesni naziv, a danas se svi slažemo da mjesne nazive valja čuvati koliko se god više može, a ovdje se može, jer je taj toponim dosad sačuvan, potvrde to jasno pokazuju.

Drugo su *Kameni svatovi*. To je naslov Šenoine pjesme¹ i pjesnički lik toga lokaliteta i može se slobodno upotrebljavati kad nije posrijedi stručna topografska upotreba.

Ovdje valja dodati kako nije vjerojatno da je kajkavski samo *kamenit*, a da to *kameni* ne bi bio. Osim potvrđene tradicije i teoretski osvjetljenje toga problema kazuje da na cijelom hrvatskom području ne može

¹ Šenoa već u prvom objavljivanju te pjesme, u Viencu 1896., ima naslov *Kameni svatovi*, a u pjesmi: *Jošte stoje kamen-svati i To su svati od kamena*.

biti velikih razlika. Imenica *kamen* završava na *-n*, a budući da znači što neživo po nekadašnjem jezičnom sustavu pridjev se tvori sufiksom *-ьнъ*, što je današnji *-(a)n* odnosno *-ni*. Dok su postojali poluglasi, problema nije bilo pa je potvrđen pridjev *каменьнъ* (steinig, der Steine). Ali kad se poluglasi izgubiše, nastadoše neprilike jer u našem jeziku nisu postajali udvojeni suglasnici (u ruskom je i danas *камень* i *каменный*), pa je pridjev *kàmen*, *kàmena*, *kàmeno* običnije u određenom obliku *kàmenī*, *kàmenā*, *kàmenō* došao u glasovni sukob s imenicom *kāmēn*, *kāmēna*, mn. *kāmenovi* i *kāmeni*. Te teškoće izbjegnute su sufiksom *-it* i *kāmenit*, ali se ni pridjev *kāmen(ī)* nije potpuno izgubio, kao ni pridjev *plāmen(ī)* uz imenicu *plāmēn*, za razliku od pridjeva *dlani*, *istini*, *koljeni* i drugih s istim problemom koji se danas više ne upotrebljavaju. Zato tražiti značenjsku razliku između pridjeva *kàmen* i *kāmenit* teško da može biti uspješno, kao što dosadašnje traženje i pokazuje. Stoga je moguć u istom sustavu i *kameni* i *kamenit* pa *Kamenita vrata*, *Kamenita ulica* ništa ne proturječe *Kamenim svat(ov)ima*. I jedno je i drugo opravdano jer je tako ustaljeno. A našu normativnu misao valja navikavati da su moguća i dvojstva, jasno s obzirom na područja upotrebe i na stilsku (ne)običajenost. Mnogo treba napora da jezična kultura nađe najbolji izraz i da to postane općim dobrom.

Stjepan Babić

O ETRURIJI I ETRURCIMA

Kad sam 23. prosinca 1983. u Vjesniku pročitao članak da je 1984. godina proglašena „Svjetskom godinom Etruščana”. Odmah sam pomislio da bi naš prinos toj godini mogao biti utvrđenje standardnog

lika etnika i pridjeva jer upotrebljavamo dva niza:

a) češći i lošiji:

Etrurija, *Etruščanin*, *Etruščanka*,
etruščanski

b) rjeđi i bolji:

Etrurija, *Etrurac*, *Etrurka*, *etrurski*.

U obilju poslova ocijenio sam to kao manje važan pa sam ga potisnuo u stranu smatrajući da će se u godini posvećenoj Etrurcima naći netko drugi tko će uočiti to kolebanje pa napisati člančić da se zna što bi bilo bolje. Ali koliko se i pisalo o Etrurcima, pisalo se većinom o Etruščanima, tako je pretežno i u Općoj enciklopediji JLZ, nitko se nije sjetio da je to ipak problem koliko god malen bio pa nije ništa ni napisano. I tako je došla i prošla etrurska godina, a dvojstvo i dalje ostalo.

I ne bih ja sad o tome pisao da se nije pojavila i treća varijanta. U Vjesniku od 10. ožujka ove godine na 12. str. na crnoj podlozi s bijelima slovima u malom člančiću pojavio se tri puta pridjev *etrurski*. Dakle posrijedi nije tiskarska pogreška, a nije ni zato što se sufiks *-ški* sve više širi na račun sufiksa *-ski*. Ako to širenje i razumijemo, ipak nema opravdanja da se širi i treća mogućnost za isto gdje su nam previše i dvije. Jer književni jezik traži da na stilski neutralnoj razini jedan izraz bude standardan, pa ako nije, jezična kultura treba nastojati da tako bude. Tko o tome želi znati malo više, preporučujem mu temeljni članak o tome: R. Katičić, *Jezična kultura*, Jezik, XXIII. godište, a ovdje ću govoriti samo kako da se to ostvari na konkretnom primjeru, tj. da na nultoj razini standardiziramo samo jedan niz, a to je *Etruriia*. *Etrurac*, *Etrurka*, *etrurski*.

Polazeći od posuđene osnovne imenice, a to je *Etrurija*, u kojoj se nitko ne koleba pa ni mi, strani etnik ni posvojni pridjev nećemo posuđivati, nego ćemo ga tvoriti